

HJORTDJUR OCH SKADOR PÅ GRÖDA

Skador som orsakas av jaktbart vilt ersätts inte. Viltstammar skall regleras till rimliga nivåer med hjälp av jakt. Hjortdjuren kan genom sitt näringsval orsaka skador på odlad gröda och det kan vara svårt att skrämja bort det vilt som börjat besöka odlingarna. Viltet kan emellertid stängas ute från grödorna med hjälp av elstängsel. En typ av elstängsel har testats av Viltskadecenter. Stängslet fungerade som fullgott skydd mot älgskador på havre.

Fakta hjortdjur

Älgstammen i Sverige uppgår i dag till ca 200 000 – 250 000 individer i vinterstam. Avskjutningen ligger kring 100 000 individer årligen. Älgarnas vinterföda domineras av kvistar, skott och bark från tall och lövträd som asp och rönn. Sommartid betas mest löv från sälg, vide, asp och björk samt örter. Blåbärsris och ljung föredras under hösten. I områden med jordbruksmark dras älgar ofta till odlade grödor, där framför allt havren är attraktiv.

Kronhjortstammen i Sverige befinner sig i tillväxt. Dagens stam består av ca 5000 individer, med starka fästen i sydöstra Sverige. Avskjutningen 2000 var ca 1000 djur. Kronhjorten betar örter och gräs, samt knoppar, skott och blad från de flesta träd och buskar. Den är i sitt val av träd och buskar inte så nogräknad som älgen. Sommartid betas även jordbruksgrödor.

Rådjursstammen består av 600 000 - 800 000 individer. Arten finns i större delen av landet, men saknas i norra Norrlands inland. Det årligen skjutna antalet ligger runt 200.000 individer. Det är det minsta av Europas hjortdjur och är också något av en finsmakare. Sommartid består födan nästan uteslutande av örter. Under vintern betas späda kvistar och knoppar från lövträd och buskar. Blåbärsris är en viktig del i vinterdieten.

Antalet **dovhjortar** i Sverige ökar. Nuvarande stam uppgår till mellan 10 000 och 12 000 individer. Varje år fälls ca 5000 dovhjortar. Gräs dominerar födan, som

också består av nyutslagna löv, samt bok- och ekollon. Dovhjorten betar även jordbruksgrödor och ungskog av tall och gran.

Ersättningar och bidrag

Grundprincipen är att *viltskador skall förebyggas genom jakt* så att viltbestånden balanseras mot skadorna. Det är därmed upp till den enskilde näringsidkaren att vidta förebyggande åtgärder för att förhindra viltskador. Skador som orsakas av fredat vilt regleras enligt Viltskadekungörelsen (Statens naturvårdsverks författningssamling NFS 1999:11).

Åtgärder för att skydda grödan

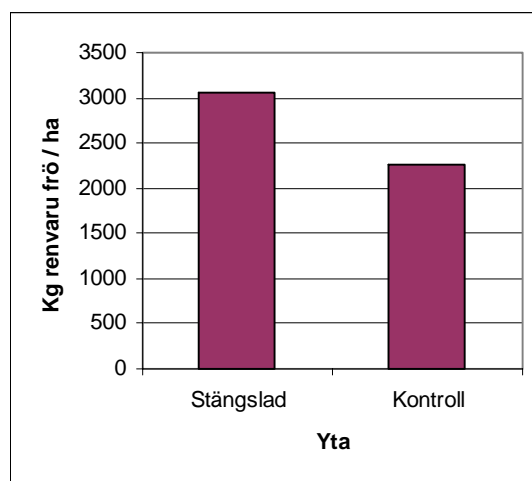
Storleken och kapaciteten att ta sig fram över tämligen stora hinder hos älgar och hjortar gör att de kan vara svåra att hägna ute. Viltskadecenter har tidigare testat diverse produkter avsedda att skrämma bort vilt från grödor. De testade produkterna är allt från doftrepeller till gasolkanoner och skrämmor. Ingen av dem visade sig dock vara effektiv under en längre period än två veckor. Den metod som hittills verkar vara mest effektiv är elstängsel.

Försök med elstängsel

1995 utförde Viltskadecenter ett försök med elstängsel i Örebro län. Försöket syftade till att hitta ett praktiskt fungerande och ekonomiskt bärande stängsel som förhindrar betningsskador på gröda av älg och hjort. **Ett 1,70 m högt tretrådigt elstängsel av fabrikatet "Elefant" testades. Resultatet visade på ett fullgott skydd mot älgskador på havre.** Dovhjort gick igenom, men skulle förmodligen ha stängts ute med ännu en tråd, på lägre höjd. Inget rådjur observerades innanför stängslet. De kan möjligen vara mer känsliga för ström än dovhjort. På de ytor som hägnats var genomsnittsskörden

26% högre än på motsvarande ytor utan stängsel. Genomsnittlig avkastning för stängslad åker var 3051 kg renvaru frö/ha. Motsvarande siffra för kontrollåker utan stängsel var 2264 kg renvaru frö/ha (fig 1).

Figur 1. Det genomsnittliga skördeutfallet på respektive försöksyta.

Elstängseldesign

Det elstängsel som Viltskadecenter testade är en tretrådig variant från Nya Zeeland. En kraftig stomme av tryckimpregnerade rundstolpar (270x10 cm) slås upp i hörn och brytpunkter. Däremellan placeras lätta glasfiberstolpar (200 cm) med justerbara trådhållare. En 1,6 mm slätgalvad järntråd med en draghållfasthet på ca. 1.2 kN/mm² placeras på 80 cm och 170 cm höjd över marken. Mellan dessa trådar placeras ett elrep (i detta fallet 3,5 mm) på 130 cm höjd över marken (figur 2). Trådarna fästs på utsidan av stolparna för bättre motståndskraft vid eventuell påspringning av vilt.

Spänningen är viktig

Ett aggregat kopplas till stängslet. I försöket användes Elephant A20, med en maximal spänning på 8500 volt. Spänningen bör ligga på 4500 V över trådarna de första veckorna. Därefter kan den eventuellt minskas.

Aggregatet bör jordas med jordspett. Ett åskskydd kan kopplas till aggregatet för att skydda det vid oväder. Om spänningen skall vara ca 4500 V räcker ett 12 V bilbatteri i ca 14 dagar.

Underhåll av stängsel

Stängslen bör kontrolleras med jämna mellanrum för att de skall ge ett fullgott skydd. Spänningen skall hållas på rätt nivå och batteri bytas när det behövs. Trådarna skall sitta på rätt höjd även i svackor och andra ojämnheter i marken för att hindra djur från att krypa under stängslet.

Ekonomi

Investeringskostnaden för försökets genomsnittsåker (3 ha) var totalt 7500 kr (1995). Årlig kostnad exklusive moms, med hänsyn tagen till elkostnader och avskrivningstider för material, blir ca 1900 kr.

Litteratur

Ahlqvist, I. och Kjellander, P. **Elstängsel som viltskadeförebyggande åtgärd på gröda.** Viltskadeprojektet 1996.

Viltskadecenter är ett serviceorgan för myndigheter, organisationer, enskilda näringsidkare och allmänheten. Centret arbetar på uppdrag av Naturvårdsverket. Viltskadecenter bistår bland annat med information om förebyggande åtgärder för att förhindra skador från fredat vilt.

Viltskadecenter
Grimsö Forskningsstation
730 91 Riddarhyttan

Telefon: 0581-920 70, 69 73 35
Fax: 0581-920 90

www.viltskadecenter.com
viltskadecenter@nvb.slu.se